

Introducció

El projecte d'elaborar un vocabulari de dret penal i penitenciari va sorgir originàriament per la necessitat de poder comptar amb una eina de treball que, d'una banda, sistematitzés la terminologia catalana pròpia d'aquestes branques del dret tan exhaustivament com fos possible i, de l'altra, facilités els equivalents corresponents en castellà. Aquesta eina havia d'aplegar i actualitzar el lèxic penal català i posar-lo a disposició dels seus usuaris: professionals del dret, estudiants, traductors, correctors, etc.

Cal destacar que l'any 1995 va entrar en vigor un nou codi penal a Espanya, i que des del punt de vista terminològic aquest fet ha generat una etapa de transició: les denominacions que feien referència als conceptes substituïts continuen molt arrelades i la introducció de les noves denominacions és encara vacil·lant. Aquesta situació ha comportat que calgués dur a terme un esforç per a la fixació de la nova terminologia (que fa que el treball pugui esdevenir encara més útil); i que, d'altra banda, s'establiessin uns criteris de pertinència que permetessin incloure denominacions referents a figures ja desaparegudes que, per la seva importància penalista, són encara rellevants (seria el cas d'*arrest major*, per exemple), o que són importants pel debat penalista general que susciten arreu del món (per exemple, *pena de mort*), malgrat ser conceptes allunyats de la nostra realitat jurídica.

En aquest context, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i el Centre de Terminologia TERMCAT van subscriure un conveni de col·laboració en matèria terminològica per impulsar conjuntament l'elaboració d'aquest vocabulari, que ha dut a terme un equip mixt constituït per lingüistes del Departament, experts en dret penal i penitenciari de l'Administració i les universitats, i terminòlegs del TERMCAT.

Precedents

La tradició terminològica en aquesta branca del dret no és encara gaire extensa, ni en català ni en castellà. En la nostra llengua disposem des de 1995 d'un breu recull de termes bàsics de dret penal elaborat per la Universitat de Barcelona, l'únic existent fins ara, i en castellà d'unes quantes obres –no gaires, tanmateix–, entre les quals cal destacar el recent *Vocabulario abreviado del código penal vigente* (1996), de Melitino García Carrero, que ofereix un considerable aparat crític farcit de comentaris i d'amples mostres de jurisprudència. La nomenclatura del dret penal sí que s'ha tractat, si més no parcialment, en d'altres obres de caire generalista, tant en català –és de justícia citar el pioner *Vocabulari jurídic català* (1934), de Rafael Folch i Lluís G. Serrallonga i el *Diccionari jurídic català* (1986), que en prengué el relleu–, com, sobretot, en castellà (vegeu l'apartat de bibliografia al final de l'obra).

Més enllà de les obres citades, en català són també d'un gran interès terminològic algunes traduccions de textos penals, que han vehiculat eficaçment termes entre els mateixos usuaris: la primera versió catalana (i bilingüe) del Codi penal, a cura de Josep M. Escrivà i Gregori (1985); i, entre les traduccions més recents, el *Codi penal i legislació penal especial*, a cura d'Antoni Llebrés i Maria Marquès (1997), i la *Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal*, traduïda per l'Àrea de Dret Penal i de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra (1998).

Abast

Aquest *Vocabulari de dret penal i penitenciari* conté gairebé 3.000 termes catalans amb equivalències en castellà, classificats segons el bloc temàtic a què pertanyen. Alguns dels termes inclouen també notes que proporcionen informació addicional, principalment de tipus conceptual o sobre l'ús dels termes catalans i de les equivalències castellanes.

Com mostra l'arbre de camp (una esquematització de l'estructura interna del vocabulari que en delimita l'abast temàtic i que permet classificar-ne els termes), que l'usuari trobarà tot seguit d'aquesta introducció, el *Vocabulari* inclou quatre grans àrees: dret penal, dret processal penal, dret penitenciari i dret penal militar. Defuig, doncs, els termes jurídics generals, tret d'alguns casos que s'han considerat necessaris per l'elevat ús que se'n fa en l'àmbit penal.

Fonts

La selecció de la terminologia inclosa en el *Vocabulari* s'ha dut a terme

després d'una selecció de textos jurídics vigents i escrits en català i castellà, ressenyats convenientment a la bibliografia, on es pot trobar també el conjunt d'obres terminològiques que s'han fet servir per a revisar, contrastar i completar les equivalències, i també per a resoldre dubtes conceptuals.

Pel que fa a les fonts orals, hem de destacar la participació en totes les fases del treball d'un bon nombre d'especialistes, atesa la diversitat d'àmbits diferents que comprèn el *Vocabulari*, els quals han proporcionat un suport indispensable al rigor de les propostes i al contingut global de l'obra.

Normalització

En l'esforç de sistematització terminològica dut a terme al llarg del treball, destaquem els prop de vuitanta termes aprovats pel Consell Supervisor del TERMCAT, l'òrgan constituït per membres designats per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i per membres del TERMCAT, que s'ocupa de la normalització de la terminologia catalana. Entre els termes normalitzats pel Consell Supervisor, destaquen els casos següents:

- Manlleus per als quals es proposa o es ratifica una alternativa catalana:
 - *cancell de seguretat* (per a *entrecancelas*, un espai de pas obligat entre dos rastells);
 - *crida i cerca* (locució amb una certa tradició, per a *busca y captura*);
 - *rastell* (per a *cancela* o *rastrillo*, una porta de seguretat que permet l'accés a determinades dependències d'un centre penitenciari);
 - *suborn de funcionari* (per a *cohecho*).
- Termes que presentaven dubtes quant a la seva adequació formal o conceptual:
 - *alardo* (un examen que fan els jutjats i tribunals sobre l'estat de tramitació de plets i causes) s'ha preferit a *alardó*;
 - *concertina* (un filat extensible constituït per dues espirals plegades l'una en sentit invers de l'altra que es col·loca al capdamunt dels murs d'un centre penitenciari, a fi d'impedir l'evasió dels interns), extensió de significat del mot homògraf que designa una espècie d'acordió de caixa hexagonal;
 - *estimadori* (procedent del verb *estimar* en l'accepció 'acceptar una petició');
 - *jurat escabí* (tipus de jurat format per ciutadans i magistrats) i *escabí -ina* (la persona que en forma part), creats a partir del llatí medieval *scabinus* i documentats paral·lelament en altres llengües romàniques;
 - *oir* (verb transitiu de llarga tradició jurídica en català que significa 'admetre, l'autoritat judicial, peticions, raonaments o proves de les parts abans de dictar una resolució');
 - *preclusió* (derivat del verb *precloure*, com *reclusió* i *recloure*, que en dret processal penal significa 'caràcter del procés segons el qual el judic es divideix en etapes, cadascuna de les quals clausura l'anterior sense possibilitat que es replantegin les decisions que s'hi hagin pres');

- *primarietat* ('situació penitenciària de la persona que ingressa a la presó i que no ha estat condemnada anteriorment amb sentència executòria per la comissió d'un delictes') i l'adjectiu *primari -ària*;
 - *presonitzar* ('fer que una persona s'adapti als costums, normes i maneres de fer propis de la presó') i els derivats *presonització* i *presonitzar-se*.
- Manlleus d'origen argòtic per als quals es proposen termes més propis d'un registre formal:
 - *cabina de control* per a *búnker* ('cabina des d'on es controla, a través d'un vidre, l'accés i l'activitat en un mòdul penitenciari');
 - *contraporta de seguretat* per a *cangrejo* ('porta de seguretat situada entre la primera porta i l'espai habitable de determinades cel·les, que generalment té forma d'arc convex respecte al seu interior i que s'obre cap a dins').
 - Manlleus que han estat adaptats a la grafia catalana:
 - *vis-a-vis* (com a sinònim de *comunicació especial*, que és la que té un intern amb els seus familiars o coneguts propers i en la qual hi pot haver contacte físic) i sintagmes de la mateixa sèrie: *vis-a-vis íntim* (sinònim de *comunicació íntima*), *vis-a-vis de convivència* (sinònim de *comunicació de convivència*), *vis-a-vis familiar* (sinònim de *comunicació familiar*).
 - Manlleus per als quals no s'ha fet una proposta catalana i que s'han pres sense adaptar-los a la grafia catalana:
 - *probation* (figura pròpia dels sistemes penals anglosaxons, propera a la *suspensió condicional de la pena* del nostre sistema).
 - Categorització neològica:
 - *altressí* (a més d'adverbi, ara s'accepta com a substantiu en el sentit de 'petició de caràcter secundari que es formula, després de la petició principal, en alguns documents judicials de les parts litigants').
 - Locucions neològiques:
 - Locucions construïdes segons el model "verb + en + 'tipus de recurs'", reducció de la construcció "verb + (mitjançant/a conseqüència d') un recurs de tipus": per exemple, *impugnar en apel·lació*, que seria una reducció de 'impugnar *mitjançant/ a conseqüència de* un recurs d'apel·lació'.

Alguns neologismes, especialment les locucions jurídiques d'abast més general, ja havien estat estudiats per la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, i han estat després normalitzats pel Consell Supervisor: és el cas, per exemple, d'*estendre acta* (i els sinònims *aixecar acta*, *llevar acta*); *condemnar a costes* (amb la preposició *a*, que és la que regeix aquest verb); *imputat -ada* i *inculpat -ada* (com a substantius referits a persones, malgrat que el complement directe d'aquests verbs no és animat); els adjectius substantivats *il·lícit* (acció no permesa per la llei) i *injust* (acció contrària a la

justícia), que donen lloc a sintagmes com *il·lícit penal* o *injust objectiu*; o *sotmetre a vista* (referit generalment a un expedient, en el sentit d'obrir un termini per a exposar-lo a fi que les parts interessades el puguin examinar i actuar en conseqüència).

Maneig del vocabulari

Els termes del *Vocabulari* es presenten segons el seu ordre seqüencial (*recurs de cassació*, i no *cassació*, *recurs de*); i segueixen l'ordenació alfabètica discontinua, que evita interrupcions en els termes d'una sèrie, de manera que els espais en blanc precedeixen els signes no alfabètics (principalment apòstrofs i guionets), i els signes no alfabètics precedeixen els signes alfabètics:

delicte
delicte a distància
delicte autònom
delicte col·lectiu
delicte d'acció

L'usuari pot consultar els termes directament a partir de la forma catalana o bé, a través de l'índex inclòs al final del vocabulari, de la forma castellana.

Sinònims

Els sinònims catalans considerats absoluts es remeten l'un a l'altre amb l'indicatiu *sin*. El sinònim que per ordre alfabètic apareix en primer lloc agrupa les equivalències i la nota (per exemple *circumstància acumulable*, que té el sinònim *circumstància concurrent*). En canvi, els sinònims complementaris remeten al sinònim considerat principal amb l'abreviatura *veg.*, i aquest sinònim principal duu totes les informacions (per exemple *fiscal*, que té el sinònim complementari *acusador -a públic -a*).

Un vocabulari obert

Una obra com aquesta no es pot considerar mai tancada, sinó que és oberta permanentment a l'actualització de les informacions que recull. Volem expressar el desig de mantenir al dia en futures edicions aquest *Vocabulari de dret penal i penitenciari* amb tots els suggeriments i propostes de modificació que els usuaris vulguin adreçar-nos.